

NORSK OLJEMUSEUM ÅRBOK 2011

Petroleumsbyen ved Barentshavet

Av Bjørn Bjørgve

Foto: News on Request

Avgjørelsen om å starte seismikkskytingen nord for 62. breddegrad kom i 1969 som en effekt av den nasjonale oljefeberen etter funnet på Ekofisk. Sentrale politiske myndigheter ønsket å avklare ressursgrunnlaget på hele norsk sokkel. Steget nordover inneholdt utvilsomt forhåpninger om en slags distriktspolitisk redning i nord. Sentrale så vel som regionale myndigheter hadde blitt motivert til å skape ny industriell vekst og sysselsetting også i Midt- og Nord-Norge. La oss kalle dette starten på Hammerfest som oljeby. Hammerfestmiljøet har spilt en godt synlig pådriverrolle i petroleumsutviklingen i nord i hele perioden fra 1969 fram til i dag. Et lite miljø har helt fra starten demonstrert en uavbrutt og sterk tro på petroleumsindustriens betydning for vekst og utvikling.

Bjørn Bjørgve (f. 1963), har i dag stillingen Industrial Coordinator & Public Relations i Eni Norge, nærmere bestemt Goliat og oljeselskapets regionkontor i Hammerfest. Bjørgve er utdannet siviløkonom ved Universitetet i Nordland. Han har i ulike jobber siden midten av nittitallet vært tilknyttet oljeindustriens vekst og utvikling i nord.

Et komplett register av industrielle støttepunkter for Barentshavet

Først litt om hva en petroleumsby er, selv om det helt sikkert finnes mer enn bare én oppfatning om dette. En ting er sikkert, offshore petroleumsindustri er avhengig av industrielle støttepunkter på land for å kunne drive sin virksomhet. Det er i dag en relativt smal sak å telle opp byene og tettstedene her i landet som er vertskap for slike støttepunkter.

Forsyningsbase på land er ett av støttepunktene. Slike baser finnes det ni av i Norge, deriblant i Kristiansund hvor Vestbase er svært viktig for petroleumsaktiviteten i Norskehavet. Helikopterbase, som det finnes seks av i landet, er et annet helt nødvendig støttepunkt. Blant disse seks kan Stavanger Lufthavn Sola nevnes. Heliporten her knytter sammen mye av den omfattende personelllogistikken som skal til for å drive offshore virksomhet i Nordsjøen. Store og spesialiserte industrimiljø er et annet viktig støttepunkt. Slike miljø skapes rundt landfallsteder for gass- eller oljetransport. Et særdeles godt eksempel på dette er Kårstø, gassbehandlingsanlegget ikke langt fra Haugesund. Dette er ett av de seks stedene i landet hvor landfall medfører investeringer i foredling, krafttilgang, industrifasiliteter og logistikkønsninger. Oljevernbaser for offshoreoperasjoner er også tvingende nødvendige, og NOFO har fem hovedbaser fordelt langs norskekysten. Og til sist vil operatørene måtte ha etablert en driftsbaser og -organisasjon for en produksjonsfase. Slike driftsbaser finner vi i syv-åtte norske byer. I Nord-Norge er Harstad eksempelvis vertskap for Statoils driftsorganisasjon for Norne.

Petroleumsbyene er forskjellige i størrelse, industriomfang og -innhold, og de har ulike utgangspunkt for sine respektive utviklingsløp. I denne gruppen av byer er Hammerfest faktisk å betrakte som unik i norsk målestokk. Av alle landets kommuner, byer eller tettsteder er Hammerfest helt alene om å ha alle de nevnte støttepunktene på plass. Det finnes selvsagt petroleumsbyer som har større aktivitet, og har hatt

*Goliat FPSO med sin beredskapsbåt Esvagt Aurora er på plass utenfor Hammerfest i løpet av andre halvår 2013.
(Modell: Eni Norge)*

*Gasstankskipet Arctic Princess bukses inn til eksportkaia på Melkøya ved Hammerfest for ny last fra Statoils LNG-fabrikk. Ved å kjøle ned til -163°C gjør dette prosessanlegget naturgassen fra Barentshavet flytende og dermed egnet for transport til praktisk talt hele verden.
Foto: Statoil*

mer tid på seg til å etablere og utvikle et mer modent industrimiljø. Men kun kystbyen i Finnmark har hele registeret av industrielle støttepunkter for offshore petroleumsvirksomhet. Hammerfest har forsyningsbase, helikopterbase, landfallsted for gass med tilhørende industrifasiliteter for gassbehandling, samt oljevernbase, og alle disse er vendt direkte mot ressursene i Barentshavet. Byen er også vertskap for driftsorganisasjoner tilhørende Snøhvit (Statoil) og Goliat (Eni Norge). Som følge av dette er det i Hammerfest etablert en underskog av serviceindustri og leverandører tilknyttet bransjen. I dag kan en formelig se veksten fra uke til uke, og etableringstakten ser ut til å øke på, nå som stadig flere selskaper har fått øynene opp for Barentshavet som ressursområde.

Hammerfest har posisjonert seg som den viktigste petroleumssbyen for Barentshavet.

Startet posisjonen i 1969

Strategiene bak, og målet om å etablere Hammerfest som en petroleumssby, har vært uavbrutt i live blant lokale politikere siden starten i 1969. Miljøet i Harstad har vært med hele tiden. Andre byer og aktører i nord har også vist interesse, men det er nok først i de senere år at forståelsen av industriens betydning virkelig har økt og bredt om seg i Nord-Norge for øvrig.

Hammerfest hadde fra starten politikere og næringslivsfolk som forsto de utviklingsmuligheter petroleumssressursene kunne gi. At disse hammerfestingene lyktes slik de har gjort var nok fordi de var fortrolige med industriens premisser. Denne forståelsen utviklet seg, og hadde vært god å ha gjennom 50- og 60-tallet med oppbygging av en gigantisk lokal fiskeforedlingsindustri med tilhørende trålerflåte og relaterte servi-

cefunksjoner og omfattende samfunnsinfrastruktur i Hammerfest. Med dette i ryggsekken inntok man posisjoner, organiserte lokale støttefunksjoner og bygget nettverk mot sentrale miljøer innen politikk, forvaltning og industri – denne gangen rettet mot petroleumsindustrien.

«Men du er minst 25 år for tidlig ute!»

Arve Johnsen, Statoils første direktør

Aksel Olsen (Ap), ordfører i Hammerfest fra 1966 til 1971, var en av de som tidlig så de store mulighetene Hammerfest hadde i petroleums-sammenheng. Han var medlem i Oljedirektoratets første styre (1972 til 78) og var sannsynligvis en medvirkende årsak til at to områder (Troms I og II) helt i nord var de første som ble undersøkt og foreslått åpnet. Involvering av sokkelen i nord ble overfor regjeringen foreslått av nordnorske fylkespolitikere så tidlig som i 1970, og utenfor Hammerfest ble det allerede i 1973 gjennomført seismiske undersøkelser på vegne av Oljedirektoratet. Det kom imidlertid til å ta alvorlig lang tid før involveringen ble en realitet. Saken om aktivitet nord for 62. breddegrad ble behandlet i ikke mindre enn fem stortingsmeldinger på syttitallet før de første prøveboringer endelig startet i 1980.

Aksel Olsen var også den første formannen i Oljeutvalget for Hammerfestregionen (fra 1972). Dette var et interkommunalt utvalg som skulle vise seg å bli et viktig redskap for å få til gode utviklingsprosesser. Aksel Olsen hadde i kraft av sine verv flere møter, blant andre med Statoils aller første direktør, Arve Johnsen. I desember 1972

*Formann i Oljeutvalget for Hammerfestregionen Aksel Olsen (her i 1973) peker på sitt kart hvor Hammerfest fremstår som industrisenter for petroleumsvirksomheten i Barentshavet.
Foto: Ukjent*

møtte han Johnsen i Statoils enmannskontor i Oslo. Med seg i møtet hadde Olsen en kartillustrasjon han hadde fått laget. Kartet illustrerte Barentshavet og hadde Hammerfest i sentrum som industribase for petroleumsaktiviteten i nord. Arve Johnsens respons var at dette så greit ut, men at illustrasjonen i grunnen tydet på at Olsen var minst 25 år for tidlig ute. Olsen på sin side hadde ikke særlig mer å slå i bordet med enn å hevde at det var bedre å være for tidlig ute enn for sent.

I begynnelsen av mars 1974, altså vel ett år etter møtet med Statoils Arve Johnsen, foreslo Oljeutvalget for Hammerfestregionen et konkret lokaliseringssted for forsyningsbase og annen petroleumsvirksomhet, nemlig Klokkerøy og Strømsnesområdet rett ved Hammerfest og i daværende nabokommune Sørøysund kommune. Dette forslaget førte også til et formelt vedtak i Sørøysund kommune (nå sammenslått med Hammerfest) om at dette ville åpne for etablering av tre tusen nye industriarbeidsplasser innen oljeindustrien lokalt, inkludert arbeidsplassene offshore.

Viktig baseinfrastruktur får fotfeste

Oljeutvalget for Hammerfest-regionen er nevnt som en viktig arena og utviklingsaktør. Regionrådet for Hammerfestregionen var et annen viktig organisatorisk verktøy som ble etablert på dette tidlige stadiet. Dette var en interkommunal organisering mellom kommunene Hammerfest, Sørøysund samt de tre omliggende kommunene. Begge disse arenaene ble opprettet både for å opppre samlet i forhold til sted for baselokalisering og som regional drivkraft for det videre arbeidet med å sikre nyetableringer og ringvirkninger.

I september 1984 så fremtiden lys ut for Arnulf Olsen og andre som gikk med drømmer om petroleumshyen Hammerfest. Gjennom mange år var han grossist av tillitsverv og nøkkelroller som var nyttige i arbeidet for å få borekroner til å gå rundt i Barentshavet. Foto: Finnmark Dagblad

En viktig person i dette arbeidet var Arnulf Olsen (Ap) som både hadde, og gjorde bruk av nyttige posisjoner. Han hadde sentrale lokale og regionale verv hhv som ordfører i Hammerfest og fylkesordfører i Finnmark (perioder på slutten 70-tallet og gjennom mye av 80-tallet). Som leder av Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nordnorsk Oljeråd (etablert i 1974) var Arnulf Olsen godt posisjonert i kontakten med, og i påvirkningen av sentrale myndigheter og oljeselskaper. Gjennom sitt arbeid fulgte han opp petroleumsutviklingen både for Hammerfest, Finnmark og Troms (i realiteten bare Harstad).

På 1970- og 1980-tallet kom en rekke Stortingsmeldinger vedrørende petroleumsvirksomhet på nordnorsk sokkel med påfølgende stortingsvedtak. Arnulf Olsen markerte seg løpende med å sikre Finnmark og Hammerfest-området ringvirkninger. Det går imidlertid ikke an å beskrive dette uten å nevne noen av de dragninger som fulgte med.

Det var en enighet om Harstad som hovedforsyningsbase, men med Finnmark fylkeskommune og Hammerfest-regionen i ryggen krevde Arnulf Olsen at Stortinget, bl.a. i sin behandling av St. meld. Nr. 91 (1975-76), skulle vedta konkrete forsyningsoppgaver lagt til Hammerfest. Slik ble det også. Og mer skulle det bli. I St. meld nr. 57 (1978-79) pekes det spesifikt på at Hammerfest skal ha bulkforsyninger av boreslam, sementkjemikalier, vann, diesellolje samt proviant. I tillegg skal oljevernbasen for Nord-Norge legges hit, sto det konkret skrevet. Oljevernaktøren NOFO etablerte i 1980 beredskapslager i Hammerfest, og har siden da ufortrødent gjennomført sine årlige oljevernøvelser i området. Sett i et historisk lys er denne basen det første steget i Aksel Olsens plan, kartskissen fra 1972, med Hammerfest som sentrum for petroleumsindustri i Barentshavet.

Det kan også nevnes at helikopterbasen «i første omgang» ble lagt til Tromsø, men det var enighet om at Tromsø på grunn av sin sterke vekst ikke burde være et prioritert lokaliseringssted for petroleumsvirksomhet. Dette var blant annet relatert til den pågående oppbyggingen av universitetet. I St. meld. 64 (1981/82) ble det foreslått å flytte helikopterbasen til Andenes, altså så langt sør som til Vesterålen. I 1985, og som følge av nærhet både til funn og aktuelle leteblokker, ble helikopterbasen vedtatt flyttet fra Andenes til Hammerfest. Flyttingen til Hammerfest var begrunnet i operative forhold og sikkerhet. Utflyvning fra Finnmarkskysten avkortet nemlig flytiden betraktelig. Ettersom lastbegrensninger gjorde at flere av helikoptrene på vei fra Andenes likevel måtte mellomlande i Hammerfest for å bunkre drivstoff, var nok en flytting uansett uunngåelig. Med dette var det andre viktige steget tatt for Hammerfest som industrisenter for Barentshavet. Det tredje var allerede i ferd med å bli tatt.

Nærhet til offshore aktivitet avgjør baselokaleringen

Allerede i 1976 ble Ishavsolje AS etablert. Formålet hadde vært å bringe det lokale miljøet inn i utviklingen av denne nye industrien, blant annet ved å skaffe seg kunnskap og nettverk. Ishavsolje AS skulle også fungere som et kommersielt verktøy i de selskapsdannelser som man vurderte måtte komme i tiden som fulgte.

Det ble etablert midlertidige forsyningsbaser både i Harstad og Hammerfest. Hovedbasen var i Harstad mens det lå en fremskutt base på Fuglenes i utkanten av Hammerfest sentrum. Statoil hadde ansvar for planlegging og investeringer mens Norbase AS, et slags felles

eid Harstad-Hammerfest-selskap, sto for driften begge steder. Det lokalt eide Ishavsolje AS var som nevnt etablert noen år før nettopp for å involvere seg i slikt, og var da også blant eierne i basedriftsselskapet Nordbase AS. Høyrepolitiker og næringslivsmann i Hammerfest, Per A. Olsen, en sentral person i Ishavsolje AS gjennom mange år, sto helt i front for utviklingen av Nordbase AS.

Letevirksomheten og funnene på Troms I på begynnelsen av 80-tallet viste raskt at forsyningsbasen i Hammerfest med sin nære beliggenhet ville komme til å bli sentral i forsyningsvirksomheten. I St. melding nr 58 (1982 -83), den såkalte letemeldingen, ble det slått fast at områdene i nord skulle utvides, og eventuell feltutbygging prioriteres. Meldingen slo også fast at det nå var grunnlag for etablering av nye, permanente baser både i Harstad og Hammerfest. Finnmarkskysten hadde klart best lokalisering ut fra både funn på Tromsøflaket og de foreslåtte utvidelser av leteområdene. Det var ikke vanskelig å argumentere for at basen i Hammerfest derfor burde overføres funksjoner slik at den planlagte nye basen kunne stå for det aller vesentligste av forsyninger til dette området. Slike argumenter ble da også fremlagt myndighetene. Oljeselskapene Statoil, Hydro og Saga Petroleum støttet vurderingene, og hadde dessuten sine selvstendige innspill til regjeringen og lokale/regional myndigheter om behovet for nye baser både i Harstad og Hammerfest.

En lokaliseringsevurdering konkluderte med at basen i Hammerfest skulle ligge i Leirvika i Sørøysund kommune, 4 km fra Hammerfest sentrum. Oljeselskapene, regionrådskommunene og Finnmark fylkeskommune sluttet seg raskt til dette.

«Overlat til oljeselskapene å stå for dette!»

Kommunalminister Arne Røttedal

I juli 1982 igangsatte fylkeskommunen som planmyndighet, sammen med Regionrådet for Hammerfestregionen, en bred konsekvensanalyse for å belyse følgene av vedtaket om baselokaleringen i Leirvika.

Arbeidet med konsekvensutredningen involverte mange aktører, både offentlige og private. Kåre Rønbeck (noe senere ordfører for Ap i Hammerfest) var en offensiv drivkraft for utvikling av industri gjennom mange år. Også Rønbeck hadde nøkkelroller i stort sett alle nevnte styrever og utvalg. Han ledet arbeidet med konsekvensutredningen, og underveis kom en ny medspiller for alvor på banen. Nettopp i prosessen med denne utredningen gjorde den da rundt 30 år gamle siviløkonomen Arvid Jensen og hans forholdsvis nystartede rådgivningsselskap Bedriftskompetanse seg gjeldende som strategisk rådgiver for første gang i olje- og gassindustrien i nord. Han har siden vært en sentral og profilert aktør innen petroleumsrelaterte spørsmål i Nord-Norge.

Parallelt med arbeidet med konsekvensutredningen pågikk det flere prosesser knyttet til planleggingen av selve utbyggingen, eierskap/finansiering og drift av den nye basen. Kommunalminister Arne Rettedal (H) ble hyppig besøkt. Både den alle steds nærværende Arnulf Olsen, nå fylkesordfører, og Høyres gruppeleder i fylkestinget, næringslivsmannen Per A. Olsen (høyremann og åpenbart en nyttig døråpner til Rettedal) og ordføreren i Sørøysund Alf Birger Olsen (Ap) dro ned til regjeringskvartalet. Organisering og finansiering av selve basen og Sørøysund kommunes oppgaver med tilrettelegging av infrastrukturen «utenfor basegjerdet» var temaer som ble tatt opp. Statsråd Rettedal, som da var permittert ordfører fra Stavanger, hadde god innsikt i petroleumsspørsmål, og kunne utvilsomt fortelle et og annet relevant også om hvordan en kommune bør forholde seg til den slags. Når det gjaldt baseinfrastruktur rådet han til varsomhet med å binde opp store kommunale investeringer i selve baseanlegget. «Overlat til oljeselskapene å stå for dette», var en av anmodningene Rettedal kom med.

Arvid Jensen var for Statoil allerede ved inngangen til 1984 blitt en selvskreven mann å forære sokkelkalenderen til. I tre tiår har nettverksbyggeren Jensen siden preget debatten og utviklingen rundt petroleumsindustrien i nord.

*Foto: Finmark
Dagblad*

Forsyningsbase på oljeselskapenes regning og risiko

I fylkeskommunen og i finmarks kommunene var det i tiden rundt etableringen av forsyningsbasen på første halvdel av åttitallet, mange som hadde store og til dels urealistiske forventninger til ringvirkningene av petroleumsvirksomheten. Det var også en oppfatning om at ringvirkningene måtte omfatte hele fylket. Det ble uttrykt sterke krav til medeier-

skap, innflytelse og framtidige inntekter av basedriften. Et eget utvalg med representanter for fylkeskommunen, Hammerfest-regionen, vertskommunen Sørøysund, Ishavsolje, Statoil og Norsk Hydro fikk derfor i oppdrag å utrede sammensetningen av eiendomsselskapet for basen, Sørøysund Eiendomsselskap AS.

Det ble relativt raskt klart at en ville stå overfor store investeringer, samtidig innså de fleste involverte at inntekspotensialet på kort sikt var svært usikkert. En innså, i likhet med hva som lå i signalene fra regjeringen, for eksempel fra kommunalminister Arne Rettedal, at fylkeskommunen, kommunene og lokalt næringsliv ville ha problemer med å prioritere nødvendige investeringsmidler til å sikre seg kontroll over eiendomsselskapet. Løsningen ble at Statoil og Norsk Hydro gikk inn med hele 14 av totalt 15 millioner kroner i aksjekapital. Aksjonærlista for øvrig viste at nesten alle 20 finnmarkskommuner hadde aksjer i Sørøysund Eiendomsselskap AS. Arvid Jensen og Bedriftskompetanse ble leid inn som forretningsfører og styret besto av fire medlemmer fra kommunene og fylkeskommunen og fire medlemmer fra Statoil og Hydro. Styreleder alternerte mellom oljeselskapene, noe som ga disse det avgjørende ord ved stemmelikhet. Uansett var kommunene i Finnmark og fylkeskommunen sikret innsikt og en viss medbestemmelse. Basen kostet rundt 82 millioner kroner ved ferdigstillelsen i juni 1986.

Grunnlaget for basedriften, i første rekke letevirksomheten på sokkelen utenfor Hammerfest og Finnmark, var svært svingende og i lange perioder på 1980- og 1990-tallet totalt fraværende. Dette var selvsagt utfordrende for driftsselskapet, Nordbase AS, og viste vel også hvor fornuftig det hadde vært å la oljeselskapene stå som hovedeiere av eiendomsselskapet, Sørøysund Eiendomsselskap, og dermed borge for de fysiske baseinvesteringene i denne kritiske fasen. Det lokalt eide selskapet Ishavsolje AS var sentral eier både i basens driftsselskap (felles med basen i Harstad) og eiendomsselskap (for basen i Hammerfest).

Hammerfestmiljøet følte seg nok ikke helt komfortabel med et felles driftsselskap for Harstad og Hammerfest gjennom Nordbase AS. Denne måten å organisere på var nemlig ofte kilde til rivalisering mellom de to basebyene, og de interne motsetningene preget på en uheldig måte arbeidet både innad i de to stedsadministrasjonene og i styret. Et eget driftsselskap under lokal styring ville gi åpnere konkurranse, var tenkingen.

Det oppsto dermed en utfordring for den lokale industrigruppen. Ishavsolje AS og lokale myndigheter måtte overbevise eksternt, egentlig både sentrale myndigheter og oljeselskapene, om at man var kompetent til å drive basen effektivt og sikkert, og man måtte dessuten få gehør for at den opprinnelige «nordnorske samdriftsmodellen» ikke lenger tjente sin hensikt. Og Ishavsolje AS måtte i tillegg skaffe tilstrekkelig egenkapital og øvrig finansiering for å ivareta driftsoppgavene. Etter omfattende

påvirkningsarbeid lyktes det for lokale myndigheter og baseselskapet i fellesskap å overbevise eksterne parter om fordelene ved et eget base-driftsselskap i Hammerfest. Og man maktet også å styrke baseselskapets finansielle stilling. Etter noe som må kunne karakteriseres som «hyppig kontakt» med petroleumsmiljøene på Vestlandet fikk det nye selskapet Polarbase AS (dannet 1. september 1984) helt fra starten inn Norsesea Base som kompetansepartner.

Det lokale driftsselskapet stiftes

Driften av den permanente basen ble altså fra 1985 ivaretatt av det nyetablerte selskapet Polarbase AS, som var eid av Ishavsolje AS (53,5%), Sparebanken Nord Norge (33,9%) og Norsesea Base (13,3%). Hammerfest-miljøet tok med dette det tredje steget i realiseringen av den ekspansive kartskissen som så tidlig som i 1972 hadde blitt forelagt en lett smilende statoildirektør i Oslo.

Dermed var oljevernbase, helikopterbase og forsyningsbase på plass i byen på kysten av Finnmark. Oljeselskapene har et løpende behov for slikt når de opererer offshore, men det skulle ennå gå mange år før baseinfrastrukturen ved Barentshavet kommer til sin rett.

Noen roller ble av det varige slaget

Ordføreren i Sørøysund kommune Alf Birger Olsen var ordfører i det som da var vertskommunen til forsyningsbasen under oppbygging. Han

Fra stiftelsesmote (1. september 1984) av Polarbase AS, driftsselskapet for oljebasen i Hammerfest. Hovedaksjonær Ishavs-olje AS var representert i styret med Viggo Karlstad og Per A. Olsen (fra venstre i bildet). Forstnevnte har vært nestleder ved basen siden. Til høyre er Svein G. Jørstad, i dag erfaren redaktør og «oljejournalist» i Finnmark Dagblad. Han representerte den gang baseaksjonær Sparebanken Nord-Norge og var leder av bankkonsernets oljeengasjement. I brys dress plassert bak Polarbases forretningsplan er Øyvind Rangen fra Norsesea, den tredje aksjonæren.
Foto: Finnmark Dagblad

ble noe senere den første daglig leder for nok et organisatorisk verktøy for industribygging, nemlig Hammerfest og Omegn Næringsutvikling (HONU). HONU ble etablert av næringslivet i Hammerfest for å jobbe med petroleumsrelaterte spørsmål, og på næringslivets premisser, som det het. Her var han i fem år fra 1990, og i 1995 gikk Alf Birger Olsen over til å bli nærings sjef i Hammerfest kommune. Dette var noen år etter kommunesammenslåingen mellom Hammerfest og Sørøysund kommune. Hans jobbskifte gjorde at nærings sjefsrollen, som på den tiden må sies å være en svært viktig industriutviklingsrolle i Hammerfest, over de neste 15 år ble håndtert av en som må sies å være tung nok for oppgavene.

Vi skal nemlig senere lese at Statoil og Snøhvit innledet en fem år lang prosjektfinale i 1996, og hvor det næringspolitiske påtrykket fra Hammerfest kommune var konstant.

Med ledig stol etter Alf Birger Olsen var det duket for Jan Egil Sørensen. Han kom inn i Olsens sted i HONU, og under Sørensens ledelse ble dette næringsutviklings selskapet et par år senere administrasjon for Snøhvit Næringsforening (senere Petro Arctic). Slik er det ennå, og Petro Arctic er den dag i dag et leverandørnettverk for olje og gass med bortimot 400 nordnorske leverandørbedrifter som medlemmer, og med forgreininger også over på russisk side. Som samarbeidsaktør i dag både med Eni Norge og Statoil, og dermed knyttet til nordnorske feltut-

Jan Egil Sørensen har ledet administreringen av Snøhvit Næringsforening, senere Petro Arctic helt fra starten i 1998. Næringsforeningen har i dag nærmere 400 medlemmer i form av leverandører spredt over hele Nord-Norge.

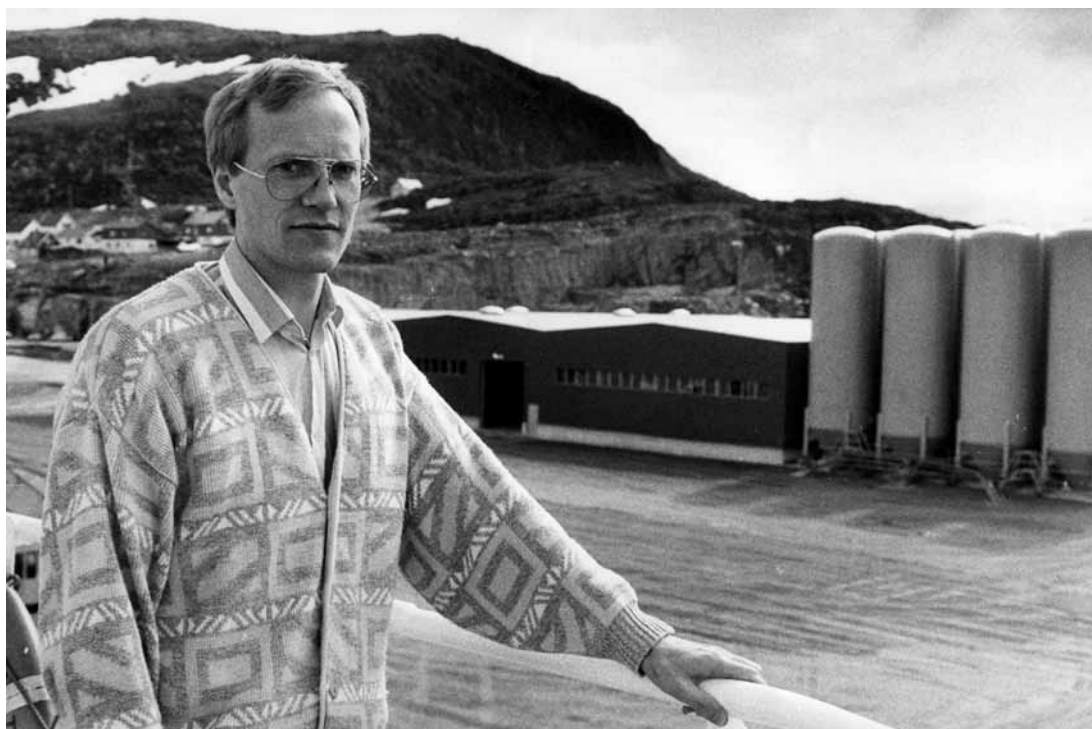
Foto: News on Request

Alf Birger Olsen, ordfører i vertskommune for forsyningsbasen, ble senere den som over mange år hadde hånda på rattet i nærings- og industriutviklingen i den sammenslåtte Hammerfest kommune.
Foto: Finnmark Dagblad

bygginger som Snøhvit, Goliat, Norne og Luva, er dette en påvirkningsaktør som blir lyttet til i mange sammenhenger innen olje og gass. Petro Arctic har siden starten i 1997 hatt Arvid Jensen som styreleder og Jan Egil Sørensen som daglig leder.

Ingen skal komme og påstå at forsyningsbasen i Hammerfest ikke har hatt stabil bemanning i ledelsen. I mars 1981 ble Herold Paulsen ansatt som operasjonsleder ved den midlertidige forsyningsbasen Nordbase

AS. Etter stiftelsen av selskapet Polarbase i september 1984 overtok han etter vel ett år rollen som administrerende direktør der. Siden den spede starten er 30 år gått, og den 19. oktober 2011 uttalte basesjef og administrerende direktør Paulsen i et intervju med avisa Finnmark Dagblad at hans 30 års gamle drøm nå endelig er i ferd med og realiseres. Han siktet da til den massive etableringspågangen Polarbase i disse dager har fra de store internasjonale serviceselskapene. Til avisa forklarer Paulsen at Eni Norges driftsoppbygging for Goliat og Statoils funn på Skrugard har vært de forløsende faktorer for at industrietableringene nå omsider har tatt av. For øvrig, Viggo Karlstad, som kom inn i selskapets første styre i 1985, har også vært med i ledelsen ved Polarbase hele veien frem til i dag.

Den unge ingeniøren Herold Paulsen (juni 1986) har i 30 år utvilsomt vært en nøkkelperson for utvikling og drift av basefunksjoner i Hammerfest. Foto: Finnmark Dagblad

Malerisk beskrivelse av industrieventyret Snøhvit

I oktober 2009 skrev forfatteren Alf R. Jacobsen ferdig forordene til sin bok om industrieventyret Snøhvit. I sitt omfattende verk på rundt 300 sider hadde den profilerte hammerfestingen oppsummert historien om olje og gass i Barentshavet.

Innledningsvis i bokprologen oppsummerer Jacobsen den lange ventetids endelige finale, nemlig den kanskje mest kritiske dagen på Melkøya, onsdag 23. mai 2007.

Det var denne dagen gassen fra Snøhvitfeltet for aller første gang skulle strømme sine 143 kilometer inn til det ferdigbygde prosessanleg-

get på land. Jacobsen briljerer lekent med språket når han beskriver sin egen tilstedeværelse på Melkøya:

«(...) Vi var kommet til slutten av mai, men fjellene på Sorøya var fortsatt kledd i sno. Over kjoletårnene, tankene og rørgatene på Melkøya hvelvet den arktiske himmelen seg i alle skalaens nyanser: kruttgrått og bomullshvitt i nord, fersken og perlemor i sør hvor solen kjempet for å bryte igjennom. Det var min barndoms landskap – vakkert, majestetisk og ensomt. Noen betraktet offshorebransjen som en inntrenger i idyllen, men jeg så det ikke slik. For meg hadde ensomheten vart lenge nok. Jeg elsket vitaliteten og spenningen, lyden av hammerslag og pressluftbøx, pumper og turbiner i arbeid. Det var de egentlige arktiske lydene – (...)»

og han avslutter sin prolog svært treffende:

«I virkeligheten hadde gassen vært underveis i nesten 26 år – helt siden Ross Rig satte borekronen i blokk 7120/8 på Tromsøflaket en sommerkveld i 1981.»

Sin detaljrike bok Snøhvit avslutter Jacobsen slik:

«Det tok tid, men eventyret er nå blitt virkelighet.»

Alf R. Jacobsen har rett. Snøhvit er utvilsomt et eventyr. Litt over fem år før denne kritiske dagen med driftstart på Melkøya, den 7. mars 2002, ga Stortinget sin godkjenning til en plan for utbygging og drift (PUD). Dette var en utbyggingsplan som Statoil langt om lenge hadde levert inn på vegne av rettighetshaverne på Snøhvit. I Hammerfest kom stemningen denne dagen opp under taket. Men bare noen måneder før

*Forfatter Alf R. Jacobsen i det han kaller sitt barndoms landskap.
Foto: Kaja Baardsen, Dagbladet*

var de samme hammerfestingene i en enda større ekstase, nemlig da Snøhvit-lisensen 16. november 2001 formelt vedtok å sende inn utbyggingssøknaden til myndighetene. Da oppsto det en spontan seiersrus i Hammerfest som man antakelig må tilbake til frigjøringsdagene for å finne maken til. Det var nemlig dette som var sett på som selve bøygen. Det ble krigsoverskrifter i Finnmark Dagblad, flagging og rungende jubel på utesteder i byen. Planprosessen forut for denne beslutningen startet i 1997, hadde pågått i fem lange år og nådde denne viktige milepælen ikke en dag for tidlig.

Det klaffet på det femte forsøket; det hele hadde startet lenge før 1997. Snøhvit er et område som består av de tre feltene Snøhvit, Albatross og Askeladd. Sistnevnte var det aller første funnet Statoil gjorde i Barentshavet, helt tilbake i 1981. To år senere ble gassen på Albatross funnet og i 1984 ble det funnet gass også på feltet Snøhvit. Dermed var det ressursgrunnlag til å begynne å tenke utbygging. I Hammerfest var det dette som skulle til for at man smått om senn begynte å betrakte seg selv som innbyggere i en petroleumsby, og en rekke ungdommer valgte i denne perioden studieretning og karriere i lys av dette.

Snøhvit ble betraktet som en elefant, og veldig tidlig signaliserte Statoil at det var en LNG-løsning som måtte på plass for å bringe gassen til markedet. Selskapet prøvde virkelig - de igangsatte og forkastet prosjekteringsprosesser i tre omganger på åttitallet. Media fulgte tett på med oppdateringer, og petroleumsbyen Hammerfest ble derfor med både på opp- og nedturene.

I 1990 krummet Statoil ryggen nok en gang. Dette ble fjerde forsøket, og denne gangen jobbet Statoil seg nesten helt frem mot en utbyggingssøknad til Stortinget. Løsningen var og ble LNG, men Statoil fant heller ikke denne gangen kalkulatorer som var i stand til å få regnestykkene til å gå opp. Prosjektet ble i 1992 erklært ikke gjennomførbart. 10 år var gått siden kick off i 1981, og i petroleumsbyen Hammerfest ventet mange, skuffede og motløse, på det store industrielle løftet.

Fredag den 3. desember 1993 ble hammerfestingene av Finnmark Dagblad ønsket god helg gjennom en hel førsteside (gjengitt i boka Snøhvit) med kun tre ord i fete typer:

«Snipp, snapp, snute ...»

Avisa siktet til et oljeeventyr det aldri ble noe av. Nå var all leteboring over, og Snøhvit-prosjektet lå i skuffa (hva gjelder leteborepausen så skulle den vise seg å vare i seks år, frem til 2000). I en tid med generell lavkonjunktur, og med stadig nedbygging av fiskeindustrien i Hammerfest, var slike meldinger ikke akkurat med på å løfte stemningen inn mot helga. Strømmen av folk som flyttet fra nord til sør for å søke lykken, var

i Hammerfest godt merkbar gjennom hele nittitallet. Dette preget både stemningen og befolkningsstatistikkene.

Fire nye år gikk, man hadde nettopp startet på 1997 og Statoil hadde helt nylig fått prosjektet i gang igjen. Dermed var man i gang med forsøk nummer fem for å vekke Snøhvit fra sin dype søvn. Fra Statoils side ble det fra starten formånet til nøkternhet; prosjektet var og burde bli sett på som marginalt.

For å holde trykket oppe, og for å bidra til best mulig tilrettelegging for Statoil ble det politiske organet Samarbeidsgruppe Snøhvit etablert i 1998. Dette ble gjort etter initiativ fra Alf Birger Olsen (næringsjef i Hammerfest kommune). Gruppen besto av sentrale politikere i vertskommunen Hammerfest og vertsfylket Finnmark, herunder Tormod Bartholdsen, som i perioden 1995-99 var den første høyreordfører i Hammerfest siden 1920-tallet (og som i sin ordførerperiode dessuten satt i styrene til Polarbase AS og Ishavsolje AS). Fylkesordfører Evy-Ann Midttun (Ap) ledet gruppen, og kom med dette tettere inn på Snøhvitprosjektet. Næringsjefer inngikk også. Sekretariatet ble ledet av Arvid Jensen. Samarbeidsgruppe Snøhvit ble løpende orientert og fikk god kjennskap til hvor marginalt Snøhvitprosjektet var. Med utgangspunkt i dette ble det mobilisert et betydelig lokalt og regionalt påtrykk til gode for prosjektet. Alf E. Jakobsen (ikke forfatteren), erstattet Bartholdsen i gruppen ved ordførerbyttet, valghøsten 1999.

Den høyst ekstraordinære flaggdagen kom som nevnt 16. november 2001. Det løste seg med det femte forsøket for Snøhvit. Men først gjennom fem tunge år med stor usikkerhet. En utstrakt hånd fra skattemyn-

Det gikk nasjonal prestisje i og lykkes med Snøhvit. Ordfører i Hammerfest Alf E. Jakobsen bor ta på seg det meste av skylda for akkurat det.
Foto: Eirik Palm

dighetene i form av nye avskrivningsregler kom på plass helt mot slutten. Finansminister på dette tidspunktet var finnmarkingen Karl Eirik Schøtt-Pedersen. Hans partikollega, ordfører i Hammerfest (fra 1999 til i dag) Alf E. Jakobsen hadde direkte linje både til finansministeren og til statsminister Jens Stoltenberg, og gjorde aktivt bruk av sitt politiske nettverk til å løse Snøhvitprosjektet helt inn. Med seg hadde han en sterkt uttrykt oppbakking fra fylkesordfører Evy-Ann Midttun og resten av det politiske Nord-Norge. Flankert av den durkdrevne strategen Arvid Jensen, gjorde hammerfestordføreren det som skulle til for at det nærmest gikk en nasjonal prestisje i å få alle brikkene i dette prosjektet på plass.

Markedet for LNG skulle hovedsakelig oppstå gjennom å levere til Iberdola S.A. i Spania, samt gjennom å sikre seg kapasitet ved ilandføringsterminalen Cove Point, nær Washington D.C. Med disse salgskontraktene i havn, egenutviklet flerfasetransport som utgangspunkt, egenutviklet LNG-løsning på land, samt nesten 2.000 rapportsider med konsekvensutredning i to runder over fem år, gikk altså endelig jubelen i taket i Hammerfest i 2002.

Det var gått 20 år siden det første gassfunnet, og eventyret om Snøhvit kunne endelig begynne for petroleumsbyen på Finnmarkskysten!

Hva gjelder kartet til Aksel Olsen så var dette på denne jubeldagen rullet å bli nesten 30 år gammelt. Terrenget i petroleumsbyen var i stadig forandring, og nå blitt til forveksling likt den tilårskomne kartskissen. Men den kontinuerlige aktiviteten offshore manglet ennå, den som sikrer grunnlag for løpende aktivitet ved basene på land.

Goliat, pioneren for oljeproduksjon i Barentshavet

Ut fra skyggen av den voldsomme oppmerksomheten til Snøhvit og den 6-7 år lange gigantiske anleggsfasen på Melkøya, kom en dag i 2006 et nytt prosjekt inn på industriarenaen i nord. Det var nå klart for et oljeprosjekt, Barentshavets aller første. Og et nytt posisjoneringsarbeid for Hammerfest startet.

Med Alf E. Jakobsen på stortinget var det Kristine Jørstad Bock (Ap) som satt i ordførerstolen i perioden da spillet om vertskapsrollen for denne attraktive industrietableringen sto på som verst (2007-2009). På korthanda hadde Jørstad Bock alle jokerne, nemlig basefunksjonene for Barentshavet i Hammerfest og det allerede etablerte drifts- og industrimiljøet tilknyttet Snøhvit.

Vel ett år før Goliat-søknaden skulle overleveres myndighetene proklamerte operatør Eni Norge i februar 2008 at Hammerfest var stedet de ville ha regionkontor og driftsorganisasjon for Goliat. Dermed var det igjen duket for fest i Hammerfest.

Med tittelen «Goliat – en ny byggestein i nord» la Olje- og Energidepartementet den 8. mai 2009 ut en pressemelding:

Ordfører Kristine Jørstad Bock satt med en solid korthand da spillet om driftskonseptet for Goliat gikk for seg. Her i samtale med Gino Giannone, daværende divisjonsdirektør for Eni Europa (januar 2008).
Foto: TV Nord

«Regjeringen har i dag lagt fram plan for utbygging og drift av Goliatfeltet. Planen oversendes nå Stortinget for behandling.

- Goliat er det første oljefeltet i Barentshavet som skal bygges ut. Goliat vil være et av de største industriprosjektene som noen gang er gjennomført i Nord-Norge. Utbyggingen av Goliat vil gi inntekter til det norske samfunnet, fore til lokale ringvirkninger og vil direkte og indirekte gi om lag 500 arbeidsplasser i Finnmark i en periode på over femten år, sier olje- og energiminister Terje Riis-Johansen.

Hammerfest vil få et regionkontor med driftsfunksjoner, og helikopterterminal og forsyningsbase skal legges til hammerfestområdet. Det er sikret at operatoren vil tilpasse sin kontraktstrategi for driftsfasen slik at lokale leverandører blir mer konkurransedyktige. I tillegg kommer en rekke større og mindre tiltak som vil bidra til kompetansebygging i regionen. Bærekraftig forvaltning av petroleumssressursene er en viktig del av regjeringens nordområdestrategi. Basert på erfaring fra andre steder i landet, kan Goliat bidra til om lag 500 arbeidsplasser i regionen i driftsperioden. (...)»

Proessen fra tildeling av letelisens til ferdig PUD varte i 12 år. Letelisensen PL 229 ble tildelt i 1997. Boringen som resulterte i funn av Goliat ble gjennomført i 2000. Prosjektorganisasjonen ble etablert i 2006 og PUD ble godkjent av et enstemmig storting den 18. juni 2009. Utbygger Eni Norge, som har vært til stede som aktør i Barentshavet helt siden slutten av åttitallet, er en del av italienske Eni E&P, et oljeselskap med aktivitet over hele verden. Statoil er lisenspartner for Goliat.

Den store milepælen for Goliat kommer i slutten av 2013. Fra sitt da helt nye administrasjonsbygg midt i sentrum av Hammerfest vil driftsorganisasjonen på rundt 60 mennesker igangsette driften på en sylindereformet FPSO som ligger rundt 85 kilometer ut i havet fra byen. Denne produksjonsflyteren vil da bli fast arbeidsplass for 115 personer i minst 15 år.

Januar 2012-utgave av petroleumsbyen Hammerfest

Med Statoils 375 ansatte ved Hammerfest LNG på Melkøya, samt de nesten like mange ansatte hos kontraktørene på plass på og rundt fabrikkkanlegget, er dette gassanlegget i dag den viktigste pilaren i petroleumsbyen Hammerfest. Gjennomsnittsalderen i arbeidsstokken hos Statoil i Hammerfest er lav; faktisk under 36 år. Gruppen av unge, godt kvalifiserte petroleumsansatte har vært en veldig synlig, og ikke minst positiv effekt av jobben som er gjort over flere tiår. Det flytter til Hammerfest unge mennesker som er relativt ferske i arbeidslivet. De kommer for karriere i lukrative jobber i petroleumsindustrien. Ikke minst gjelder dette byens egen ungdom som har vært ute i studier.

Eni Norges driftsfunksjoner for Goliat er for lengst under oppbygging, noe som også har begynt å bli veldig synlig i Hammerfest. Etter mange år med fraværende, varierende eller vekslende industriaktivitet har petroleumsbyen Hammerfest endelig fått kontinuerlig høy og langsiktig aktivitet. Dette har gitt leverandørindustrien grunnlag for å satse langsiktig på etablering og vekst, noe svært mange selskaper nå også gjør. Pågangen på industritomter, verkstedbygg og kontorfasiliteter har aldri vært høyere enn i dag.

Miljøet i Hammerfest har fra starten i 1969 vært en sentral del av petroleumsutviklingen helt i nord. I dag kan duoen (fr) Armulf Olsen (84) og Aksel Olsen (85), de som dro det hele i gang på 70- og 80-tallet, glede seg over at Hammerfest er blitt den viktigste petroleumsbyen for Barentshavet. Foto: Tor Harry Bjørn

Siden starten i 1985 og frem til i dag har arealet ved Polarbase vokst radikalt. Fra starten med beskjedne 30 tusen kvadratmeter er baseområdet vokst til dagens 365 tusen kvadratmeter, og området vokser stadig ettersom det kontinuerlig pågår utbygging. Her har et knippe av sentralt plasserte personligheter tatt en lagoppstilling for å markere over 40 års vellykket utviklingsarbeid. Fra venstre Arnulf Olsen, Aksel Olsen, Alf E. Jakobsen, Svein G. Jorstad, Kristine Jorstad Bock, Viggo Karlstad, Herold Paulsen og Alf Birger Olsen. Foto: Tor Harry Bjørn

Både Eni Norge og Statoil har over tid nådd å skaffe seg omfattende lisensporteføljer i området utenfor Hammerfest. En annen positiv effekt av den ufortrødne utviklingsinnsatsen som er gjort, er interessen som også andre oljeselskaper nå viser for Barentshavet. Støttet opp av basefunksjonene i Hammerfest har 2011 vært en rekordår for lettevirsomhet, og tildelte letelisenser til oljeselskaper som er nye i området, bærer bud om en tilsvarende høy aktivitet også i årene som kommer.

Det er i dag dagen for å avslutte denne artikkelen om hvordan Hammerfest ble en petroleumsby. Og nettopp 8. januar 2012 skulle vise seg å bli nok en merkedag for petroleumshistorien i Barentshavet. Klokken syv i dag morges offentliggjorde Statoil på vegne av lisenspartnerskapet (med Eni Norge og Petoro) en pressemelding hvor det annonseres et betydelig funn av olje på Havis, et prospekt i Barentshavet. Havis er et tvillingfelt til oljefeltet Skrugard hvor tilsvarende stort funn ble annonsert 1. april 2011. Saken omtales i stort sett alle landets medier. Helge Lund, konsernsjef i Statoil, uttaler bl.a. i dagens pressemelding:

«Skrugard og Havis åpner en ny petroleumsprovins i nord» og

«... vil være viktig for industriutviklingen og bidra til ytterligere aktivitet i leverandørnæringen. Det vil gi nye arbeidsplasser og ringvirkninger i regionen»

Det er så godt som utenkelig at konsernsjef Lund noen gang skal bli nødt til å måtte bite i seg disse påstandene. Uttalelsene fra dagens leder i Statoil passer således godt inn i historien som ble innledet med en treffende kommentar, den gang av hans kollega, den aller første stat-oildirektøren. Arve Johnsen traff på sitt vis spikeren på hodet da han i desember 1972 kommenterte at petroleumsmiljøet i Hammerfest var 25 år for tidlig ute med sine planer. Miljøet her var nok litt vel mye i forkant, skulle det etter hvert vise seg, men i dag er i hvert fall de opprinnelige visjonære målene nådd. Og strategene fra de fire tiårene som vi har lagt bak oss, de har i dagens utgave av byen på Finnmarkskysten fått selskap av nærmere ett tusen nye hammerfestinger som jobber i, eller i tilknytning til petroleumsindustrien. Et stadig økende antall unge mennesker med nye ideer og nye prosjekter har på sett og vis tatt saken videre. Mye er i emning.

Og nettopp derfor har man i Hammerfest, petroleumsbyen ved Barentshavet, foran seg en lang og spennende industrifremtid.